

РЕЛІГІЙНИЙ ТЕКСТ ЯК ДЖЕРЕЛО МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

У сучасності, важлива роль належить міжнародному праву, що динамічно розвивається під впливом глобальних світових процесів та існуючих традицій окремих правових систем. При цьому, вельми актуальною є проблема нетипових джерел міжнародного права, якій і присвячено цю розвідку.

М.М. Коркунов зазначав, що «форми об'єктивування юридичних норм, що служать ознаками їх обов'язковості в даному суспільстві і в даний час, називаються джерелами права» [1, с. 367], і виділяв такі основні джерела права як «звичаєве право», «судова практика» та «законодавство» [1, с. 366-393].

Прийнято вважати, що джерела (форми) права – це спосіб зовнішнього вираження правових норм як загальнообов'язкових правил регулювання суспільних відносин [2]. При цьому, у наш час до основних джерел права відносять: нормативно-правовий акт, юридичний прецедент, нормативний договір, правовий звичай, правову доктрину та релігійний текст. Нормативно-правовий акт вважається основним джерелом права у державах романо-германської правової сім'ї, юридичний прецедент – у державах англо-саксонської правової сім'ї, правові звичаї та релігійні тексти – у державах релігійно-традиційної правової сім'ї, тоді як до найважливіших джерел міжнародного права відносяться нормативні договори та звичаї [3, с. 232-245].

При цьому, перелік джерел міжнародного права дещо відрізняється від наведеного. Проф. Г.І. Тункін зазначає, що джерела міжнародного права – це кінцевий етап погодження воль суб'єктів міжнародного права [4, с. 48]. Проф. М.В. Буроменський зазначає: «Коли йдеться про джерела права, слід все ж мати на увазі не акти, а відносини, що породжують ті чи інші правила поведінки, за якими визнають юридичну обов'язковість. Правильніше було би вживати термін не «джерела міжнародного права», а «джерела, на основі яких у міжнародному праві виконують зобов'язання». Саме таке розуміння передбачає ст. 38 Статуту Міжнародного суду ООН – єдиного міжнародно-правового документа, що звертається до питання про джерела» [5, с. 43-44].

Так, відповідно до ст. 38 Статуту Міжнародного суду ООН: «Суд... застосовує: а) міжнародні конвенції, як загальні, так і спеціальні, що встановлюють правила, безперечно визнані державами, які є сторонами спору; б) міжнародний звичай як доказ загальної практики, визнаної в якості правової норми; в) загальні принципи права, визнані цивілізованими націями; г) із застереженням, вказаним у ст. 59, судові рішення та доктрини найбільш кваліфікованих фахівців із публічного права різних націй у якості допоміжного засобу для визначення правових норм» [6, с. 181-183].

При цьому, можуть існувати автономні регіональні системи міжнародного права, перелік джерел яких відрізняється від загальноновизнаного [5, с. 44].

До таких якраз відноситься арабська (мусульманська) регіональна система міжнародного права. При цьому, повага до релігійних текстів як джерела права властива не тільки національному праву окремих мусульманських держав, але і міжнародному праву арабського регіону. В цьому контексті слід згадати, наприклад, такі міжнародні акти як Загальна Ісламська Декларація прав людини 1981 р., Каїрська декларація прав людини в ісламі 1990 р., Арабська хартія прав людини 2004 р., Пакт про права дитини в ісламі 2005 р. та ін.

З цього приводу В. Веклич зазначає, що «Концепцію прав людини, що дістала вираження у низці міжнародних договорів, головними з яких є Загальна ісламська декларація прав людини (1981 р.), Каїрська декларація про права людини в ісламі (1990) і Арабська хартія прав людини (1994 р.), ісламський (арабо-ісламський) світ розробив у другій половині ХХ століття... в мусульманській системі права людини і громадянина розглядаються в нерозривному зв'язку з мусульманською релігією...» [7, с. 18].

У Вступі до Загальної ісламської декларації прав людини 1981 р. Генеральний Секретар Ісламської Ради Європи пан Салем Аззам зазначає, що «Загальна Ісламська декларація прав людини заснована на Корані і Сунні...». Крім того, у Преамбулі Загальної ісламської декларації прав людини 1981 р. вказано, що «...Аллах через свої одкровення у священному Корані та Сунні свого пророка Мухаммеда дарував людству право і мораль, що дають змогу встановити та регулювати всі необхідні інститути та відносини...» [8].

Каїрська декларація прав людини в ісламі від 5 серпня 1990 р. є регіональним теоцентричним міжнародно-правовим документом у сфері прав людини, що був прийнятий 5 серпня 1990 р. у Каїрі після схвалення на 19-й конференції міністрів закордонних справ держав-членів Організації Ісламського співробітництва [9]. Каїрська декларація 1990 р. насичена посиланнями на божественне походження всього суцього, Господа та шариат, однак особливо цікавими, на нашу думку, видаються положення ст. 24 і 25. Стаття 24 Каїрської декларації 1990 р. каже: «Всі права і свободи, викладені у цій Декларації, регулюються ісламським шариатом», а, відповідно до ст. 25: «Ісламський шариат є єдиним джерелом для тлумачення або пояснення будь-яких статей цієї Декларації» [10].

Арабська хартія прав людини 2004 р. також ґрунтується на ісламських нормах і містить посилання на Бога, Ісламський шариат, божественні закони тощо. Наприклад, у ч. 3 ст. 3 Хартії сказано: «Чоловіки і жінки є рівними щодо гідності людини, прав та обов'язків у рамках позитивної дискримінації, встановленої на користь жінок ісламським шариатом, іншими божественними законами та чинними законами й юридичними інструментами» [11].

У Преамбулі Пакту про права дитини в ісламі 2005 р. сказано, що «цей Пакт підтверджує права дитини в положеннях ісламського шариату з урахуванням внутрішнього законодавства держав» [12].

Отже, можна упевнено сказати, що релігійні тексти (Коран, Сунна тощо) є важливим джерелом міжнародного права, принаймні на регіональному рівні, у мусульманському світі. При цьому, наведені вище цитати з ісламських міжнародних актів вказують, що у мусульманському регіоні норми шариату не тільки є важливим джерелом міжнародного права, але й мають вищу юридичну силу щодо нього. Таким чином, слід визнати, що сучасному міжнародному праву властивий динамічний розвиток і розширення кола джерел права. Також можна припустити, що у подальшому набудуть поширення нові нетрадиційні джерела міжнародного права, наприклад, нормативно-правові акти у межах наднаціональних структур в результаті розвитку інтеграційних процесів і співпраці та релігійні тексти інших релігій тощо.

Список використаних джерел і літератури:

1. Коркунов Н.М. Лекции по общей теории права [составитель, автор вступительной статьи и комментариев А.Н. Медушевский]. Москва: Российская политическая энциклопедия, 2010. 520 с.
2. Оніщенко Н.М. Форма права // Юридична енциклопедія: в 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко та ін. Київ: Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2004. Т. 6: Т-Я. URL: http://leksika.com.ua/17960602/legal/forma_prava (дата звернення 13.02.2020).
3. Крестовська Н.М., Матвеева Л.Г. Теория держави і права: Элементарный курс. Видання 2-е. Харків: Одиссей, 2008. 432 с.
4. Международное право: Учебник / Под ред. Г.И. Тункина. Москва: Юридическая литература. 1982.
5. Міжнародне право: Навчальний посібник / За ред. М.В. Буроменського. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 336 с.
6. Статут Международного Суда ООН от 26 июня 1945 г. // Буроменський М.В., Стешенко В.М., Щокін Ю.В., Хорольський Р.Б. Міжнародне право в документах / За заг. ред. д.ю.н., проф. М.В. Буроменського. Харків: Видавництво Національного університету внутрішніх справ, 2003. 360 с.
7. Веклич В. Історичні передумови сучасної концепції прав людини і громадянина // Віче. 2010. № 18. С. 16-19.
8. Всеобщая Исламская Декларация прав человека, принята по инициативе Исламского совета Европы и зачитана 19 сентября 1981 года в Париже, в штаб-квартире ЮНЕСКО, генеральным секретарем Исламского совета г-ном Салемом Аззамом. URL: http://www.idmedina.ru/books/history_culture/minaret/16/declaracia-01.htm? (дата звернення 13.02.2020).
9. Каїрська декларація прав людини в ісламі // Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Каїрська_декларація_прав_людини_в_ісламі (дата звернення 13.02.2020).

10. Каирская декларация о правах человека в исламе // Верховна Рада України. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995_882 (дата звернення 13.02.2020).

11. Arab Charter on Human Rights // University of Minnesota. Human Rights Library. URL: <http://hrlibrary.umn.edu/instreet/loas2005.html?msource=UNWDEC19001&tr=y&auid=3337655> (date of reference 13.02.2020).

12. Covenant on the Rights of the Child in Islam, adopted by the 32nd Islamic Conference of Foreign Ministers in Sana'a, Republic of Yemen, in June 2005. URL: <https://www.refworld.org/docid/44eaf0e4a.html> (date of reference 13.02.2020).

Драковцева В. В.

Запорізький національний університет

СТАН ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БАТЬКІВ ЗА НЕНАЛЕЖНЕ ВИКОНАННЯ АЛІМЕНТНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Україна – європейський лідер за кількістю розлучень. Українці вдаються до розірвання шлюбів у півтора рази частіше, ніж європейці. Після розлучення деякі батьки недбайливо ставляться до обов'язку по утриманню свої малолітніх та неповнолітніх дітей, намагаються уникнути їх фінансової підтримки, ухиляються від сплати аліментів, накопичують заборгованість по платежах.

Станом на вересень 2017 року в Україні було зареєстровано більш ніж півмільйона виконавчих проваджень щодо стягнення аліментів. Із них майже у кожному шостому провадженні накопичилась заборгованість більш ніж за 6 місяців. Така невтішна статистика свідчила, що законодавство України містило певні прогалини, а недобросовісні батьки їх використовували, щоб тривалий час не виконувати судові рішення та не сплачувати аліменти. Тому відповідальність батьків за прострочення сплати аліментів є дуже актуальним питанням, особливо в нашій країні [1].

Для зменшення кількості випадків ухилення від сплати аліментів у 2017 році було прийнято низку нормативно-правових актів, які забезпечують реалізацію права дитини на належне утримання, посилюють відповідальність батьків за невиконання їх майнових обов'язків, передбачають можливість притягнення батьків до адміністративної, кримінальної відповідальності за заборгованість по аліментах.

Проблематику відповідальності батьків за прострочення сплати аліментів досліджували В. Антошкіна, Г. Богданова, Е. Ворожейкіна, І. Грішина, Н. Єршова, О.Н. Кудрявцева, Г.П. Клімова, Н.П. Осіпова та інші науковці.

Метою даної статті є аналіз стану цивільного та сімейного законодавства щодо відповідальності батьків за неналежне виконання аліментних зобов'язань з утримання дітей.

Обов'язок батьків утримувати своїх дітей виникає з моменту їх народження і зберігається до досягнення ними повноліття. Відповідно до ч. 1 ст. 199 Сімейного кодексу України (далі – СК), якщо повнолітні дочка, син продовжують навчання і у зв'язку з цим потребують матеріальної допомоги, батьки зобов'язані утримувати їх до досягнення двадцяти трьох років за умови, що вони можуть надавати матеріальну допомогу [2]. Способи виконання батьками обов'язку утримувати дитину визначаються за домовленістю між ними або за рішенням суду (ч.ч. 1-3 ст.181 СК). Визначення розміру аліментів та перелік обставин, що повинні бути враховані судом при визначенні розміру аліментів закріплюються ст.ст. 182-184 СК.

Зокрема, розмір аліментів має бути необхідним та достатнім для забезпечення гармонійного розвитку дитини. Мінімальний гарантований розмір аліментів на одну дитину не може бути меншим, ніж 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку [3]. Визначення доходу матері, батька, у частці від якого присуджуються аліменти, врегульоване Постановою Кабінету Міністрів України від 01.06.2019р. «Про перелік видів доходів, які враховуються при визначенні розміру аліментів на одного з подружжя, дітей, батьків, інших осіб». Відповідно до цієї Постанови утримання аліментів з працівників